

Kult žene majke: zarobljene u rodnoj ulozi

Sakač, Valerija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:932238>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Valerija Sakač

KULT ŽENE MAJKE: ZAROBLJENE U RODNOJ
ULOZI

ZAVRŠNI RAD

izv. prof. dr. sc. Antonija Petričušić

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. POVIJESNI PREGLED ULOGE ŽENE I MAJČINSTVA	3
3. STATUS ŽENE U REPUBLICI HRVATSKOJ	5
4. MAJČINSTVO I SUVREMENI IZAZOVI	6
4.1. Profesionalni život majki	7
4.1.1. Majčinstvo kao prepreka u izgradnji karijere.....	7
4.1.2. Formalna i stvarna rodna jednakost	9
4.1.3. Neplaćeni rad i briga o djeci	10
4.2. Ne-majčinstvo.....	11
4.2.1. Reakcija društva.....	12
4.3. Usporedba roditelja i osoba dobrovoljno bez djece	13
4.4. Pobačaj.....	13
4.4.1. Sjedinjene Američke Države i Poljska	14
5. UTJECAJ RELIGIJE NA POLOŽAJ ŽENA I MAJČINSTVO.....	16
5.1. Kršćanstvo	16
5.2. Islam i aktualna događanja u Afganistanu.....	17
6. PRIKAZ MAJČINSTVA U MEDIJIMA	18
6.1. Reklame, tiskani mediji i televizija.....	18
6.2. Društvene mreže.....	19
7. ZAKLJUČAK.....	20
8. LITERATURA	22

Kult žene majke: zarobljene u rodnoj ulozi

Sažetak: Ovim radom napravljen je pregled postojeće relevantne literature kojim su obrađeni pojmovi majčinstva, ne-majčinstva i pobačaj kroz povijesni i suvremeni kontekst, obraćajući pažnju na izazove i mišljenje društva koji proizlaze iz njih. Također, rad se bavi i načinom na koji religije i razne vrste medija utječu na percepciju majčinstva. Cilj ovog rada je proučavanje različitih aspekata majčinstva, ne-majčinstva i pobačaja kroz što više svjetonazora dobivajući relevantan pregled. Rad ukazuje kako stvarna rodna jednakost još uvijek nije uspostavljena u Republici Hrvatskoj pa se u društvu još uvijek pretpostavlja da žena mora postati majka. Ako to ne učini stigmatizirana je, a ako ispuni svoju ulogu suočava se s brojnim izazovima. Pobačaj je osiguran zakonom Republike Hrvatske, no u stvarnosti to pravo je teško ostvariti zbog priziva savjesti liječnika i negativnih reakcija društva. Ovaj rad pokazuje i kako su religije i različite vrste medija ostavili svoj trag na javno mišljenje o ovim konstruktima.

Ključne riječi: majčinstvo, ne-majčinstvo, pobačaj, rodna ravnopravnost

The Cult of Woman - Mother: Trapped in Gender Role

Abstract: This work is a review of existing relevant literature about motherhood, childlessness and abortion through historic and modern context, while also highlighting challenges and public opinion. This work also talks about the way religions and different types of medias affect motherhood. Its aim is to analyze different aspects of motherhood, childlessness and abortion from different perspectives resulting with relevant review. This work shows that real gender equality is still not achieved in Republic of Croatia which is why it is still expected for a woman to become a mother. If she doesn't do so, she might be stigmatized and if she does, she faces many challenges. Abortion is a right that is regulated by Croatian law, but, in reality, it is hard to achieve because of appeal of conscience among the doctors and also because of society's negative perception of it. This work also shows how religions and different types of media affect public opinion about these constructs.

Key words: motherhood, childlessness, abortion, gender equality

Izjava o autorstvu rada

Ovime potvrđujem da sam osobno napisala rad: „Kult žene majke: zarobljene u rodnoj ulozi“ i da sam njegova autorica. Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (bilo da su u pitanju mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Valerija Sakač, v.r.

Datum: 12. rujna 2024.

1. UVOD

Položaj žena kroz čitavu povijest obilježen je velikim brojem izazova koji se odražavaju i po pitanju majčinstva. Zahvaljujući strogo određenim ulogama, definiranim društvenim normama i stereotipima koje je društvo nametalo ženama, majčinstvo postaje srž njihova identiteta (Obradović Mojaš, 2020.). Iako je došlo do napretka u području prava žena, u suvremeno doba i dalje postoje skupine koje smatraju da su određene karakteristike pripisane određenom spolu (Kamenov i Galić, 2011.). Ono što će se smatrati uobičajenim, odnosno neuobičajenim, nastaje kao posljedica povijesnog razvoja (Pešut, 2017.). Tako se i u moderno doba suočavamo s uvjerenjima u društvu da je ženina „prirodna“ uloga njegovateljice i majke, dok se muškarcima pripisuje želja za profesionalnim uspjehom (Fuchs Epstein, 1999., prema Kamenov i Galić, 2011.).

U suvremenoj Republici Hrvatskoj, društvena očekivanja vezana uz majčinstvo utječu na brojne aspekte života žena uključujući njihovu profesionalnu karijeru, sudjelovanje na tržištu rada te na izbor žena hoće li ili ne postati majke. No, iako su reproduktivna prava žena priznata zakonom to se u cijelosti ne odražava u stvarnosti (Vasiljević, 2023.). Za ovaj rad iznimno je bitno uzeti u obzir i rodnu neravnopravnost koja se očitava u neplaćenom radu te brizi o djeci što predstavlja dodatno opterećenje za žene jer su upravo one te koje ga primarno obavljaju (Baxter i Tai, 2016.). Također, važno je pažnju obratiti i prema ženama koje se odluče na nemajčinstvo zbog toga što su one iznimno često stigmatizirane od strane društva zbog te odluke (Sevón, 2005.).

S obzirom na to da se trenutno u Republici Hrvatskoj provode brojne rasprave o tome, aktualna tema za ovaj rad je i pobačaj. Analizirajući odluke Sjedinjenih Američkih Država i Poljske te posljedica koje su proizašle iz zabrane pobačaja, ukazuje se na potrebu i važnost njegove zakonske regulacije te snagu utjecaja društvenog mišljenja. Danas se sve više gubi patrijarhalni model obitelji, no opasnost za ženska prava leži u zalaganju određenih skupina i inicijativa za tradicionalne ulogu žene primarno kao majke i kućanice (Črpić i sur., 2005., prema Črpić i sur., 2010.).

Cilj ovog rada je na temelju postojeće literature analizirati povijesni i suvremeni položaj žena u Republici Hrvatskoj s naglaskom na majčinstvo, te istražiti utjecaj majčinstva na profesionalni život žena i njihovo iskustvo na tržištu rada, rodnu ravnopravnost, neplaćeni rad i društvene reakcije na izbor ne-majčinstva i pobačaj. Također, istaknuta je i važnost utjecaja religija i medija na percepciju majčinstva i prava žena.

2. POVIJESNI PREGLED ULOGE ŽENE I MAJČINSTVA

Informacije o životu žena kroz povijest sačuvane su samo u fragmentima s pomoću kojih se pokušava rekonstruirati slika njihova života (Obradović Mojaš, 2020.). Dok je povijest muškaraca detaljno dokumentirana u mnogim različitim izvorima, o povijesti žena primarno saznajemo kroz osobne zapise poput pisama, dnevnika i autobiografija jer je taj dio povijesti vrlo često izostavljen u službenim povijesnim izvorima (Obradović Mojaš, 2020.). Žene su u prošlosti bile odgojene i učene na temelju sustava vrijednosti kojeg su oblikovali muškarci te su bile primorane prilagoditi način svog života prema tim vrijednostima (Lerner, 1975.). U patrijarhalnim društvima, smatrane su iracionalnima, manje inteligentnima i manje sposobnima u mnogim sferama života pa tako i u samostalnom životu bez muškaraca (Galić, 2006.). Kroz povijest patrijarhalna društva nisu uistinu iskazivala poštovanje prema ženama i majkama, već se u nekima to navodilo samo deklarativno, a u stvarnosti se nije provodilo (Galić, 2006.).

U Antičkoj Grčkoj majčinstvo se smatralo sporednim u odnosu na ulogu oca koji je jedini mogao donijeti odluku o tome ima li dijete pravo biti rođeno ili ne te nakon što je rođeno ima li pravo postati članom obitelji (Pepe, 2012.). Pepe (2012.) naglašava kako to dokazuje postojanje oblika pobačaja u to doba, no ne postoje precizni dokazi da bismo saznali na koji način se provodio, no ono što znamo jest da odluku na prekid trudnoće žena zasigurno nije smjela sama donijeti. U Euripidovoj tragediji „Medeja“, vidimo i jedan od ranijih prikaza zalaganja za žene i zahtijevanje za prepoznavanjem vrijednosti rađanja kao ravnopravne s ulogom muškaraca u Medejinom monologu koji, prema prijevodu Kovacs (1994., prema Pepe, 2012., 8), glasi: „Muškarci kažu da živimo život bez opasnosti kod kuće dok se oni bore s kopljem. Kako su u krivu! Radije bih stajala tri puta sa štitom u borbi nego rodila jednom!“. U kulturi Antičke Grčke može se prepoznati i određena zavist muškaraca jer unatoč tome što su oni samostalni u svim drugim aspektima života, ipak su ovisni o ženama za reprodukciju (Pepe, 2012.).

U srednjem vijeku središnja i najvažnija uloga žene bila je uloga majke, zajedno s ulogom djevice, supruge i udovice (Leyser, 1995.). Unatoč važnosti žena unutar obitelji, njihov doprinos društvu je općenito podcijenjen, a posebice u kontekstu

sposobnosti rađanja koja se smatrala manje vrijednom u odnosu na muškarce koji, prema mišljenju društva, doprinose razvoju svijeta i civilizacija (Galić, 2006.). Majčinstvo je bilo središnji dio identiteta žene te se često percipiralo kao dužnost (Obradović Mojaš, 2020.). Primarne obveze majki u to doba bile su odgoj djece u skladu s kršćanskim vrijednostima te vođenje kućanstva (Obradović Mojaš, 2020.). Nakon tog razdoblja, tijekom 18. stoljeća, u europskim središtima postupno je sve više nestajao tradicionalan način razmišljanja o podređenosti žena naspram muškaraca (Obradović Mojaš, 2020.). U 19. stoljeću dolazi do promjene u aktivnostima kojima su se žene smjele baviti, no one su i dalje bile usko vezane uz domaćinstvo i tradicionalne uloge koje su im do tada nametnute kao npr. podučavanje u školama i skrb o drugima (Lerner, 1975.). Unatoč toj ograničenosti, to je bio početak koji je potaknuo žene da razmišljaju izvan svojih tradicionalnih uloga te su se sve više orijentirale na svoje potrebe zbog čega se nastojalo unaprijediti obrazovanje žena, no i dalje s ciljem kako bi ih se pripremilo za obavljanje aktivnosti vezanih uz nametnute uloge (Lerner, 1975.). Do velike promjene dolazi kada su se žene diljem svijeta uspješno izborile za pravo glasa pa su tako Hrvatice to pravo stekle 1945. godine (Delić i Mataija, 2015.). Tim događajem žene po prvi puta uistinu izlaze iz sfere kućanstva te se uključuju u političku javnost (Galić, 2006.).

3. STATUS ŽENE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Na području Republike Hrvatske prisutan je oblik seksizma koji ulogu žene u društvu nastoji svesti na reprodukciju, pri čemu svaka odluka žene vezano uz njezina reproduktivna prava može biti stigmatizirana od strane društva (Galić, 2006.). Črpić i suradnici (2005., prema Črpić i sur., 2010.) ističu sukob između dva oprečna mišljenja o ulogama žena i muškaraca, gdje jedno zagovara moderno, a drugo tradicionalno shvaćanje. Pristaše tradicionalnih stavova uglavnom su muškarci s nižim obrazovanjem i prihodima te su politički više desno orijentirani (Črpić i sur., 2005., prema Črpić i sur., 2010.). To dovodi do stvaranje rodnih stereotipa koji se definiraju kao „generalizirani stavovi, uvjerenje ili predodžba o osobinama ili ulogama žena i muškaraca“ (Anić i Spahić Šiljak, 2023.: 42).

Istraživanje iz 2010. godine, koje su proveli Črpić i suradnici, pokazalo je da 45 % ispitanika smatra kako je nužno za ženu da bude majka jer će jedino tako ostvariti potpunu ispunjenost. Unatoč nastojanjima za postizanjem rodne jednakosti, ovi rezultati ukazuju na ukorijenjenost tradicionalnih stavova u društvu i na nesklad između formalne političke jednakosti i stvarnog ophođenja prema ženama u društvu (Galić, 2006.). Iako se ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju očekivao napredak po pitanju rodne ravnopravnosti, on je bio poprilično ograničen, a u nekim područjima se čak bilježi i nazadovanje (Vasiljević, 2023.). Kao glavni uzroci te pojave navode se nedovoljna educiranost i osviještenost, patrijarhalni stavovi u društvu te politička nezainteresiranost za postizanjem promjene (Vasiljević, 2023.). Zbog toga, društvo i dalje očekuje da žena bude podređena u braku, na tržištu rada, u politici, a i u mnogim drugim sferama (Galić, 2006.).

4. MAJČINSTVO I SUVREMENI IZAZOVI

Kroz većinu ljudske prošlosti žene nisu imale dostupne i sigurne načine za prevenciju neželjene trudnoće i pobačaj, no to se sve mijenja pojavom kontracepcijskih sredstava te napretkom medicine zbog čega pobačaj postaje siguran i lako dostupan, a majčinstvo postaje izbor i jedan od mogućih načina života (Tally, 2000., prema Sevón, 2005.). Unatoč mogućnosti izbora u suvremeno doba, ono se i dalje smatra neizbježnim dijelom života žene koji će joj donijeti osjećaj ispunjenosti, a život bez djece se smatra nedostatkom ženstvenosti (Sevón, 2005.).

Sevón (2005.) definira majčinstvo kao iznimno kompleksan i u velikoj mjeri individualan proces na koji utječe mnogo osobnih i vanjskih faktora, a sa sobom donosi i negativne posljedice koje otežavaju i smanjuju kvalitetu ženina života kao rezultat prepuštenosti odgoja djeteta u potpunosti njima (Meyers, 2001; prema Sevón, 2005.). Izražavanje neispunjenosti majčinstvom, umor i iscrpljenost zbog brige za djecu, samo su neke od izjava zbog kojih će se žene susresti sa stigmatizacijom od strane društva jer je smatrano da su te emocije neuobičajene i da je ona kriva za njih (Pešut, 2017.). S druge strane, pokušaji razgovaranja o negativnim aspektima trudnoće i rađanja vrlo često se ušutkuju (Pešut, 2017.).

Sevón je 2005. godina provela istraživanje u kojem je intervjuirala sedam žena u dobi od 21 do 31 godinu koje su u tom trenutku bile trudne s prvim djetetom. Ono je dalo uvid u to kako je izgledao njihov proces odlučivanja na majčinstvo (Sevón, 2005.). Na temelju dobivenih rezultata, proces se na kraju može svesti na to osjećaju li žene da su dovoljno zrele da bi postale majke, omogućava li im njihova financijska i ekonomska situacija brigu za dijete te je li i njihov partner spreman na tu odluku (Sevón, 2005.). Odluka za svaku od ispitanica bila je pod utjecajem društva s obzirom na to da ono nameće mnogo uvjeta koji se moraju kumulativno ispuniti kako bi se smatralo da žena kreće u majčinstvo u „pravo vrijeme“ poput njezine dobi, statusa zaposlenosti i bračnog status (Sevón, 2005.). Ono što Sevón (2005.) zaključuje na temelju rezultata jest da je, zbog opterećenja u vezi s udovoljavanjem okoline, ženama ostavljen vrlo uzak prostor da uzmu u obzir vlastite želje i potrebe.

4.1. Profesionalni život majki

„Dobra majka“ definira se kao žena koja na prvo mjesto stavlja dobrobit i sigurnost svog djeteta, a ne karijeru (Barak-Brandes, 2017., prema Mary i sur., 2024.). Ta percepcija dovodi do dvostrukog pritiska jer se uloga majke često smatra preprekom u razvoju karijere žene, no isto tako se i karijera smatra preprekom u ženinom potpunom ostvarenju kao majka (Jurčević i Kvartuč, 2021.). Tako je, zaposlena žena koja odluči postati majka, suočena s izazovom stvaranja ravnoteže između obveza koje proizlaze iz zaposlenja, majčinstva, kućanskih poslova i partnerskog odnosa, što ih nerijetko stavlja pred tešku odluku o nošenju s velikom količinom zahtjeva ili odustajanje od karijere i nošenje s emocionalnim posljedicama zbog gubitka vrlo važne sfere života (Akrap, 2011.). Ako odluči ostati u zaposlenju očekuje se kako će kao posljedica iz toga proizaći manje zadovoljavajući odnos s djetetom (Askari i sur., 2010., prema Jung i O'Brien, 2017.). Tijekom razvoja Republike Hrvatske, žene su bile potaknute da se povuku iz radne sfere i da se posvete majčinstvu, a to se činilo donošenjem odredaba poput tzv. instituta majke odgojiteljice ili obveznog trogodišnjeg roditeljnog dopusta (Kesić, 1994., prema Dobrotić, 2023.).

4.1.1. Majčinstvo kao prepreka u izgradnji karijere

Predrasude o ženama koje paralelno s majčinstvom grade profesionalnu karijeru i dalje čine prepreku za ravnopravno sudjelovanje žena na tržištu rada (Jurčević i Kvartuč, 2021.). Iako Zakon o radu (NN 93/14, 127/17, 98/19, 151/22, 46/23, 64/23, čl. 30, st. 1) formalno štiti trudnice i majke tako što zabranjuje njihovu diskriminaciju na temelju trudnoće i majčinstva, poslodavci su i dalje manje skloni zaposliti žene zbog mogućeg utjecaja obiteljskog života na kvalitetu izvršenja radnih zadataka (Vučemilović, 2011., prema Jurčević i Kvartuč, 2021.). Nerijetko smatraju kako je rad žena manje isplativ u usporedbi s radom muškaraca jer se očekuje kako će žene zbog obveza vezano uz majčinstvo više izostajati s posla, manje su fleksibilne po pitanju prekovremenog rada, manje motivirane i manje orijentirane na rad (Grgurev, 2006., prema Jurčević i Kvartuč, 2021.). Zakon o radu (NN 93/14,

127/17, 98/19, 151/22, 46/23, 64/23, čl. 30, st. 2, čl. 34, st. 1 i čl. 65, st. 6) štiti majčinstvo tako što je zakonom zabranjeno poslodavcu da postavlja pitanja ženi vezano uz trudnoću, zabranjuje se otkaz ugovora o radu trudnoj radnici i radnici koja koristi pravo na dopust te se zabranjuje određivanje prekovremenog rada.

Unatoč postojanju odredba koje su nastojale zaštititi majčinstvo, istraživanje koje su proveli Galić i Nikodem (2009.) pokazalo je da se 62,9 % ispitanica našlo u situaciji gdje su im poslodavci postavljali pitanja vezana uz bračni status i broj djece, a njih 37,8 % se susrelo s pitanjima o namjeri rađanja i planiranju obitelji. Također, kao razlog za otkaz ugovora o radu 5,6 % ispitanica navodi trudnoću, a njih 3,7 % navodi kako im je ugovor o radu otkazan za vrijeme rodiljnog dopusta (Galić i Nikodem, 2009.).

Nedovoljna zaštićenost žena i majčinstva vidljiva je i u slučaju ugovora o radu na određeno vrijeme, poslodavci su manje skloni produžiti ugovor radnici zbog trudnoće i majčinstva (Ljubičić, 2023.). Prepreku u participaciji žena na tržištu rada predstavlja i skrb za djecu koju je potrebno osigurati za vrijeme kada se majke nalaze na radnom mjestu, a trenutno ustanove koje pružaju tu uslugu nisu prilagodljive potrebama majki i njihovom radnom vremenu (Kapor Šafranko, 2011.). Zbog toga su žene primorane same organizirati skrb za dijete pa se tu vrlo često oslanjaju na pomoć baka i djedova jer za mnoge upis djeteta u dječji vrtić nije moguć zbog financijskih razloga, no i zbog manjka kapaciteta u vrtićima (Kapor Šafranko, 2011.). U Republici Hrvatskoj se državna skrb o majkama svodi na skromne nedostatne naknade i to samo za najranija razdoblja života djeteta, a po pitanju potrebe za zaposlenjem i stambenim zbrinjavanjem, majke najčešće ne primaju nikakvu pomoć države (Galić, 2011.).

U skladu s već prethodno dobivenim rezultatima, istraživanje Akrap iz 2011. godine pokazalo je kako su žene s višim stupnjem obrazovanja sklonije odgađati rađanje zbog oportunitetnih troškova vremena, no iznenađujuće je to što taj trend sve češće vidamo i kod žena koje su zaposlene u područjima za koje je potreban niži stupanj obrazovanja. Istraživanje je naglasak stavilo specifično na žene zaposlene u sektoru trgovine u Republici Hrvatskoj (Akrap, 2011.). Naime, rezultati su pokazali kako je to područje u kojem je zaposlen velik udio žena, a u njemu je raspored radnog

vremena iznimno nepogodan za obiteljski život te obeshrabruje žene da se odluče imati djecu (Akrap, 2011.). Tako njih 82,5 % nema namjeru više rađati što možemo povezati s nepogodnom strukturom rada koja ih obeshrabruje u tome (Akrap, 2011.). Kao čimbenik koji može imati utjecaj na broj djece na koji se žene u ovom sektoru odlučuju, pokazuje se prekovremeni rad, dok rad vikendom nije imao utjecaj (Akrap, 2011.).

Da se s negativnim posljedicama na karijeru zbog trudnoće i majčinstva nose i profesionalne sportašice, pokazalo je istraživanje koje su 2020. godine proveli Tekavc i suradnici u Sloveniji. Sedam od osam ispitanica je izrazilo kako je pažljivo planiralo svoju trudnoću nakon Olimpijskih igara kako bi se mogle vratiti do kvalifikacija za iduće igre, no unatoč tome dio njih je dočekala odluka Slovenskog nacionalnog olimpijskog odbora kojom su bile uklonjene s liste potencijalnih kandidata (Tekavc i sur., 2020.). Kao razlog tome navedeno je da su one sada majke i da su zbog toga uklonjene, bez obzira na to što nisu postojale nikakve prepreke koje bi ih spriječile u sudjelovanju (Tekavc i sur., 2020.). Također, kada su ispitanice najavile javnosti kako planiraju nastaviti svoju sportsku karijeru, društvo je reagiralo s iznenađenošću, no dio je otvoreno izrazio kako smatra da je rođenje djeteta trenutak za umirovljenje (Tekavc i sur., 2020.).

4.1.2. Formalna i stvarna rodna jednakost

Iako pravni okvir Europske unije uređuje i štiti status trudnih radnica, ono ne obuhvaća sve oblike majčinstva zbog čega se mnoge odredbe ne odnose na majke posvojiteljice ili na surogat-majke (Vinković, 2023.). Posljedica toga je prividna ravnopravnost, gdje njezina formalna određenost ne znači da je uistinu postignuta (Vasiljević, 2023.). Unatoč odredbama Zakona o radu (NN 93/14, 127/17, 98/19, 151/22, 46/23, 64/23, čl. 91, st. 1 – st. 6) o jednakoj plaći za jednak rad, prema posljednjim podacima Državnog zavoda za statistiku (2024.) o prosječnoj mjesečnoj neto i bruto plaći zaposlenih prema spolu u drugom tromjesečju 2024. godine, prosječna bruto plaća u tom razdoblju za žene iznosila je 1 787 eura, a za muškarce 1 861 euro, dakle žene su u prosjeku bile manje plaćene od muškaraca. Ti podaci nam

ukazuju kako unatoč velikom društvenom zalaganju za jednakost plaća za oba spola i postojanju zakona koji to i regulira, nejednakost u tom području je i dalje prisutna, a kao jedan od razloga navodi se i majčinstvo (Kapor Šafranko, 2011.).

Majke su često manje prisutne na tržištu rada kako bi se brinule za djecu te su one te koje najčešće obavljaju najveći dio kućanskih poslova zbog čega imaju manje vremena i manje energije za plaćeni rad (Phipps i sur., 2001; prema Kapor Šafranko, 2011.). Žene koje se odluče zaposliti unatoč majčinstvu, biraju ona zanimanja koja će im omogućiti usklađivanje obiteljskih i radnih obveza, a takva zanimanja su najčešće i manje plaćena (Phipps i sur., 2001., prema Kapor Šafranko, 2011.). Istraživanje koje je 2011. godine proveo Akrap pokazuje kako se na takva zanimanja odlučuju žene koje su sklonije rađanju djece te se one za ta zanimanja specifično i obrazuju. S obzirom na to da su majke te koje preuzimaju većinu obiteljskih obveza, očevi nerijetko na njih prenose svoje pravo na roditeljski dopust, a kada se dijete razboli, najčešće majke izostaju s posla kako bi brinule o njima što se odražava na njihovu mogućnost zarađivanja (Grgurev, 2023.).

4.1.3. Neplaćeni rad i briga o djeci

Neplaćenim radom smatra se svaka produktivna aktivnost izvan sfere plaćenog rada koju izvršavaju pojedinci za svoje kućanstvo, a njihov cilj je zadovoljiti ljudske potrebe (Swiebel, 1999.). Kada je u pitanju neplaćeni rad žene su te koje ga najvećim dijelom preuzimaju (Baxter i Tai, 2016.), a povijesno se on nije ni smatrao radom pa ni njegov doprinos nije bio uvažen (Jung i O'Brien, 2017.). Isto vrijedi i za aktivnosti vezane za brigu o djeci (Bianchi i Milkie, 2010., prema Jung i O'Brien, 2017.) koje se definiraju kao aktivnosti koje se moraju izvršiti da bi se zadovoljile potrebe djeteta poput hranjenja, prijevoza djeteta liječniku ili u vrtić itd. (Jung i O'Brien, 2017.).

Rezultati istraživanja, koje su 2016. godine proveli Baxter i Tai, pokazali su kako žene u prosjeku provedu 20 sati tjedno obavljajući kućanske poslove, a muškarci 7 do 9 sati. Majke u Sjedinjenim Američkim Državama u prosjeku provedu 22 sata tjedno na plaćeni rad, a još dodatno 31 sat tjedno na neplaćeni (Jung i O'Brien,

2017.). Ti podaci ukazuju na nejednakost između spolova po pitanju obavljanja kućanskih poslova, a Dobrotić (2023.) taj trend potvrđuje i u kontekstu brige o djeci navodeći da u prosjeku žene tjedno provedu 34 sata na brigu o njima, a muškarci 16 sati. Ipak, u suvremeno doba očevi se sve više uključuju u brigu o djeci, no to i dalje nije dostatno da bi se smanjile razlike prema spolu u obavljanju neplaćenog rada (Baxter i Tai, 2016.). Razlog tome je to što majke na sebe preuzimaju „neugodnije“ obveze poput provođenja discipline, dok muškarci preuzimaju „zabavnije“ aktivnosti kao što je igra s djetetom (Craig, 2006., Milkie i sur., 2002., Roeters, Van de Lippe, i Kluwer, 2009., Sullivan, 2013., prema Jung i O'Brien, 2017.).

Iskustvo majki u obavljanju skrbi za djecu može potaknuti osjećaj svrhe, ljubavi i osobnog zadovoljenja, no ipak dio njih doživljava osjećaj manjeg vrednovanja tog rada (Jung i Heppner, 2015., Schultheiss, 2009., prema Jung i O'Brien, 2017.). Na mentalno zdravlje žene negativno utječe i nepravedna podjela kućanskih poslova i brige o djeci (Claffey i Mickelson, 2009., prema Jung i O'Brien, 2017.). Nejednakost u ovom području nordijske zemlje su već smanjile zahvaljujući dostupnosti javnih usluga skrbi za djecu i većoj fleksibilnosti po pitanju radnog vremena u čemu se nazire potencijalno rješenje i za Republiku Hrvatsku (Baxter i Tai, 2016.).

4.2. Ne-majčinstvo

U današnje vrijeme sve se više ljudi odlučuje na život bez djece, najčešće zbog toga što im takav način života omogućuje lakše napredovanje u karijeri i materijalne pogodnosti zahvaljujući manjku obiteljskih obveza (Gouni i sur., 2022.). Podatci Eurostata (2024.) to i potvrđuju, prikazujući smanjenje broja živorođene djece na području Republike Hrvatske s 19 208 u 2013. na 16 628 u 2022. godini. Rast u broju žena koje se dobrovoljno odlučuju na ne-majčinstvo može biti posljedica društvenog smanjenja pritiska ili nemogućnosti stvaranja zadovoljavajućih uvjeta za majčinstvo kao rezultat tempa današnjeg života i strukture rada (Sevón, 2005.). U istraživanju Baloban i Črpić iz 1998. godine, 1,5 % ispitanika u Republici Hrvatskoj nije izrazilo želju da imaju djecu. S druge strane, u novijem istraživanju iz 2021. godine, koje je provedeno u Michiganu, 27 % ispitanika odlučilo se na život bez

djece (Watling Neal i Neal, 2021.). Prema rezultatima koje su dobili Waren i Pales (2013.), žene koje se najčešće ne odlučuju za majčinstvo su obično one koje imaju netradicionalna razmišljanja vezano uz rodne uloge, stekle su više razine obrazovanja, pokazuju želju za ekonomskom neovisnošću i napredovanjem u karijeri. Akrap (2011.) svojim istraživanjem dodaje da su žene koje ne žele djecu najčešće zaposlene u sektorima financijskog posredovanja, a najmanje ih je zaposleno u sektorima zdravstva, socijalne skrbi i obrazovanja.

4.2.1. Reakcija društva

Tradicionalno se od žene očekuje da tijekom života ispuni svoju „primarnu ulogu“ majke, zbog čega se svako odstupanje od tog modela percipira kao društvena anomalija te je žena smatrana nefunkcionalnom (Pešut, 2017.). Kroz povijest, nerađanje djece bilo je negativno percipirano jer se smatralo da ono ugrožava opstanak ljudske vrste (Gouni i sur., 2022.). Žene koje biraju ne-majčinstvo suočavaju se s mnogim preprekama koje im takav životni stil otežavaju, a uzrokovane su percepcijom te odluke kao pogrešnom zbog vjerovanja da je majčinstvo uobičajeni i nužan dio ženinog života koji je nerazdvojjiv od njezinog identiteta (Sevón, 2005.). Društvo različito reagira na odluku osobe na život bez djece ovisno o njezinom spolu pa su tako žene češće osuđivane, dok su muškarci mnogo manje stigmatizirani i percipiraju se kao neobični na temelju te karakteristike (Kerttula, 2017., prema Gouni i sur., 2022.). Odluka žene da ne postane majka društvo često smatra nemoralnom i sebičnom (Šumskaite i Rapolien, 2019., prema Gouni i sur., 2022.). Ova skupina žena susreće se s poteškoćama i u procesu traženja partnera koji dijeli isti stav prema roditeljstvu (Kuivalainen, 2014., prema Gouni i sur., 2022.). Također, vrlo često su suočene s pitanjima od okoline o majčinstvu zbog čega se ponekad javlja potreba skrivanja njihove odluke zbog dobivenih negativnih reakcija (Salo, 2001., prema Gouni i sur., 2022.).

4.3. Usporedba roditelja i osoba dobrovoljno bez djece

Često se pretpostavlja da osobe bez djece doživljavaju manje životno zadovoljstvo, no istraživanja poput Callan (1987., prema Stahnke i sur., 2022.) i Rubin Terrado (1994., prema Stahnke i sur., 2022.) pokazuju da nema značajnih dokaza za tu pretpostavku. Watling Neal i Neal (2021.) u svom istraživanju uspoređivali su roditelje, buduće roditelje i osobe koje su se odlučile na život bez djece na reprezentativnom uzorku od 1 086 ispitanika u Michiganu. Njihovi rezultati pokazuju da nema značajnih razlika među skupinama (Watling Neal i Neal, 2021.), već je razina životnog zadovoljstva relativno visoka kod svih, što je pokazalo i istraživanje koje su proveli Lučić i suradnici (2019). Rezultati istraživanja koje je provela Markotić 2021. godine pokazali su kako majke imaju nižu seksualnu želju u usporedbi sa ženama bez djece zbog toga što rođenjem djeteta fokus majki prelazi na brigu o djetetu, a svoje seksualne osjećaje zanemaruju. S druge strane, Lučić i suradnici (2019.) svojim su istraživanjem pokazali da roditelji općenito iskazuju kako su zadovoljniji u sferama obitelji, posla i ljubavnim životom naspram osoba bez djece, dok istraživanje Watling Neal i Neal (2021.) pokazuje da su po pitanju političkog stajališta oni koji ne žele djecu liberalniji, a roditelji i budući roditelji su konzervativniji. Također, ispitivali su kako pojedina skupina gleda na druge gdje su dobiveni rezultati pokazali kako roditelji i oni koje to žele postati iskazuju određenu hladnoću prema osobama koje nisu izabrale takav način života (Watling Neal i Neal, 2021.).

4.4. Pobačaj

Pravo na siguran pobačaj osnovni je dio ženskih reproduktivnih prava. Međutim, patrijarhalna društva često nastoje kontrolirati reprodukciju žena i njihovu seksualnost (Galić, 2011.). Unatoč općem mišljenju kako se sve žene teško odlučuju na pobačaj i da se teško nose s posljedicama te odluke, istraživanje koje je provela West (2018., prema Co, 2021.) pokazalo je kako 95 % ispitanih žena koje su odlučile prekinuti trudnoću smatraju da su donijele ispravnu odluku, a desetogodišnja studija koju je provela Foster (2020., prema Co, 2021.) pokazala je da je gotovo polovica

ispitanica odluku na pobačaj donijelo relativno lako. Usprkos tome, žene se sve više suočavaju s preprekama u ostvarivanju prava na pobačaj zbog toga što se velik broj liječnika poziva na priziv savjesti (Bošković i Spevan, 2021.). „Priziv savjesti dozvoljeni je čin neposlušnosti zakonu koji se opravdava sukobom između zakonskih odrednica te dubokih osobnih, vjerskih, moralnih, filozofskih ili političkih uvjerenja osobe koja treba izvršiti određenu radnju“ (Bošković i Spevan, 2021.:35-36). To postavlja pitanje ravnoteže između prava liječnika i prava pacijenata. Gdje je postavljena granica između njih? Kada ostvarenje jednog prava ograničava drugo? Posljednjih nekoliko godina u Republici Hrvatskoj sve su aktivniji pokreti poput Hoda za život (Petričušić i Delić, 2024.) koji nastoje postići zakonsku zaštitu ljudskog života od začeća do prirodne smrti (*O nama*, hodzazivot.hr, posjećeno: 9. rujna 2024.). Drugim riječima, cilj je ograničiti pravo žene na siguran pobačaj. Sličan cilj već je postignut u Sjedinjenim Američkim Državama (Tucak i Blagojević, 2023.) i Poljskoj (Petričušić i Delić, 2024.).

4.4.1. Sjedinjene Američke Države i Poljska

Godine 1973., Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država donio je povijesnu presudu u slučaju *Roe v. Wade*, kojom je usvojeno pravo na slobodan izbor kada je u pitanju prekid trudnoće (Strahan, 2002., prema Tucak i Blagojević, 2023.). Priznato je da žena ima pravo na pobačaj sve dok fetus ne postane održiv izvan maternice, nakon čega on postaje pravni subjekt (Tucak i Blagojević, 2023.). Iz toga su proizašle razne rasprave o tome kada taj trenutak nastupa i nakon kojeg nije dopušteno izvršiti pobačaj što je potaklo određene skupine na zaštitu prava na život fetusa (Tucak i Blagojević, 2023.). Ova odluka je bila temelj za legalizaciju pobačaja sve do 24. lipnja 2022. godine kada je to pravo ukinuto (Coen-Sanchez i sur., 2022.). Kao rezultat, neke savezne države su donijele odluku o zabrani pobačaja, prisiljavajući žene na tom području da putuju u druge savezne države kako bi ostvarile svoja prava (Coen-Sanchez i sur., 2022.).

Sličnu situaciju vidamo i u Poljskoj gdje je 2020. godine dodatno ograničen zakon o prekidu trudnoće koji je već prethodno bio iznimno restriktivan (Petričušić i Delić,

2024.). Zbog toga je došlo do povećanja utjecaja organizacija koje se zalažu za još radikalnije odluke poput: zabrane pobačaja čak i u slučajevima kada je ugrožen ženin život i kada je trudnoća nastala kao posljedica silovanja (Petričušić i Delić, 2024.).

Ograničenje prava na pobačaj ne smanjuje broj izvršenih pobačaja već dovodi do izvođenja istih na način koji je opasan za žene čime se povećava mogućnost smrti trudnice (Faúndes i Hardy, 1997.). Očekivano je da će kao rezultat te odluke doći do povećanja u smrtnosti trudnica zato što kada žene ne mogu ostvariti svoja prava na siguran način pokušat će to učiniti na neprovjerene i opasne načine, povećavajući rizik za njihovo zdravlje i život (Stevenson i sur., 2022.).

5. UTJECAJ RELIGIJE NA POLOŽAJ ŽENA I MAJČINSTVO

5.1. Kršćanstvo

Religija je kroz povijest hrvatskog naroda imala iznimno velik utjecaj, a to se može vidjeti i danas. Prema popisu stanovništva iz 2021. godine (Državni zavod za statistiku, 2022.) 78,97 % stanovništva izjašnjava se kao katolici, 3,32 % kao pravoslavci, 0,26 % kao protestanti, dok se 4,83 % svrstava pod kategoriju „ostali kršćani“. Iako su prisutne i druge religije, poput islama i židovstva, kršćanstvo je najzastupljenije (Državni zavod za statistiku, 2022.). Stoga nije iznenađujuće da ono ima značajan utjecaj na život građana pa tako i na položaj žena i stavove prema majčinstvu.

Kršćanstvo je imalo važnu ulogu u oblikovanju rodnih stereotipa promovirajući model podređenosti žena, a primjer toga možemo vidjeti u Bibliji gdje postoje razne postavke koje umanjuju vrijednost žene i ograničavaju njezinu slobodu (Anić, 2011.). U pojedinim tekstovima žena se prikazuje kao „dio muškarca“ koji mora uvijek biti na raspolaganju za pomoć u rađanju, muška narav se smatra savršenijom naspram ženske, rađanje djevojčice smatra se slabošću, a žena se opisuje kao „pomoćnica“ muškarcu, manje razumna, manje sposobna i nije mu jednaka (Anić, 2011.). Predmet feminističke kritike često je vjerovanje da je bol pri rađanja kazna za grijeh, a s druge strane, Djevica Marija prikazana je kao ideal majčinstva koji je nedostižan. (Bennett Moore, 2002., Chenu, 1989., Daly, 1986., prema Llewellyn, 2016.).

Također, kršćanstvo se protivi upotrebi umjetne kontracepcije i pobačaju, osim u slučaju ugroženosti života majke te kada pobačaj nastane kao indirektna posljedica medicinskog zahvata (Anić, 2011.). Istraživanje Waren i Pales (2013.) pokazuje da su žene koje se identificiraju kao katolkinje sklonije imati djecu i teže se odlučuju na ne-majčinstvo. Organizacije poput „Muževni budite“ koje se zalažu za duhovni autoritet muškaraca u obitelji, predbračnu čistoću, čednost u odijevanju i zabranu pobačaja, također pridonose stvaranju okruženja u kojem se položaj žena percipira kroz tradicionalne rodne uloge (*Muškarci mole krunicu diljem Hrvatske i ove prve subote u mjesecu*, muzevniбудите.com, posjećeno: 9. rujna 2024.).

5.2. Islam i aktualna događanja u Afganistanu

Kroz povijest islama majčinstvo se glorificiralo kao najvažnija uloga žene, s time da joj je bila ostavljena mogućnost i druge vrste rada u svrhu dobrobiti zajednice, no tek nakon što podigne djecu (Spahić-Šiljak, 2011.). Nije došlo do značajnih promjena, stoga su danas žene i dalje primarne nositeljice odgoja djece i brige o obitelji (Spahić-Šiljak, 2011.). U Kur'an-u (2:233, prema Spahić-Šiljak, 2011.) kult majke je iznimno snažan i njime se izražava važnost poštivanja majke te ona ima velik autoritet nad vlastitom djecom, osobito nad sinovima, čak i nakon odlaska iz kućanstva.

U svjetlu aktualne situacije u Afganistanu, majčinstvo je određeno kroz talibansku interpretaciju islama. Nakon što su talibani preuzeli vlast 2021. godine uvedene su brojne odredbe koje ograničavaju prava žena, uključujući i pristup osnovnoj zdravstvenoj skrbi (Sadr, 2024.). Time se otežava osiguranje zdravlja i sigurnosti djeteta i majke tijekom trudnoće. Za razliku od Republike Hrvatske, u Afganistanu su žene prisiljene prihvatiti svoju tradicionalnu ulogu u obitelji, dok im je pravo na obrazovanje i rad zabranjeno (Sadr, 2024.). Prema Sadr (2024.), islam tj. talibanska interpretacija islama, koristi se kao opravdanje za provedenu opresiju, a doneseni zakoni podržavaju rodnu neravnopravnost.

6. PRIKAZ MAJČINSTVA U MEDIJIMA

Mediji imaju vrlo važnu ulogu u oblikovanju javnog mišljenja i često definiraju što društvo smatra pozitivnim ili negativnim pa tako utječu i na prikaz žena i majčinstva (Sever i Andraković, 2013.). Postavlja se pitanje: prikazuju li mediji stvarnost ili stvaraju prikaz ideala? S obzirom na to da je društvo u Republici Hrvatskoj i dalje pretežno tradicionalno s patrijarhalnim tendencijama, u domaćim medijima vidamo žene najčešće prikazane kao supruge, majke, kućanice ili zavodnice (Šego, 2010., prema Sever i Andraković, 2013.).

6.1. Reklame, tiskani mediji i televizija

Reklame usmjerene ženama često prikazuju brižnu, uvijek nasmiješenu, majku, koja kuha ručak ili obavlja druge kućanske poslove čime se potiče mišljenje društva kako je to njihova uloga (Lubina i Brkić Klimpak, 2014.). Najčešće su žene te koje reklamiraju proizvode za čišćenje i kućanske potrepštine jer to su proizvodi za koje se smatra da one gotovo isključivo i koriste, što potvrđuje stereotipe o tradicionalnim ulogama (Lubina i Brkić Klimpak, 2014.). Osim toga, reklame namijenjene djevojčicama često promoviraju igračke poput beba i kućanskih uređaja, čime im se od najranije dobi nameću očekivanja o njihovim budućim ulogama majke i kućanice (Lubina i Brkić Klimpak, 2014.). Mediji također vrše pritisak da žene moraju biti neovisne, samouvjerene i uvijek dotjerane, što dolazi u sukob s ulogama majke i kućanice (Lubina i Brkić Klimpak, 2014.). Taj pritisak je posebno izražen kada uzmemo u obzir da određen dio majki nakon poroda doživljava nezadovoljstvo vlastitim tijelom zbog fizičkih promjena koje se događaju u tom periodu (Raspovic i sur., 2020.).

U tiskanim medijima fokus se pak stavlja na muškarce tako što se njima posvećuju ozbiljnije teme poput politike i poslovanja, a za žene su rezervirane teme zabave i kulture (Lubina i Brkić Klimpak, 2014.). U istraživanju koje se proveli César i suradnici (2020., prema Mary i sur., 2024.), analizirajući Portugalske roditeljske časopise, dobiveni rezultati su pokazali kako se ženina karijera prikazuje sekundarno

naspram majčinstva, a kod očeva je karijera prikazana kao primarna i oni se zbog toga ne susreću sa stigmatizacijom.

Na televiziji se žene ipak češće pojavljuju u ozbiljnijim političkim, zdravstvenim i pravnim ulogama, no tu se gotovo obvezno dodatno naglašavaju uloga majke i supruge, pri čemu je fokus na tome kako one uspješno usklađuju obveze iz svih uloga (Lubina i Brkić Klimpak, 2014.). Takav pristup potiče stvaranje rodni stereotipa koji ograničavaju pojedinca u razvijanju svojih sposobnosti i karijere te smanjuju njegovu slobodu u donošenju samostalnih odluka bez vanjskih utjecaja (Anić i Spahić Šiljak, 2023.).

6.2. Društvene mreže

Zahvaljujući porastu u aktivizmu mladih feministkinja u proteklih nekoliko godina, u moderno doba kao instrument borbe za prava žena pojavljuju se i društvene mreže (Jackson, 2018.). Jackson (2018.) naglašava kako je korištenje društvenih mreža iznimno bitno jer uključuje skupinu feministkinja koje su u prošlosti bile gotovo nevidljive. Da društvene mreže mogu biti iznimno utjecajne pokazuje primjer platforme @grofdarkula. To je popularna platforma s otprilike 68 200 pratitelja na Instagramu koja se ističe svojim pristupom temama rodni uloga, majčinstva i društvenih normi (@grofdarkula, posjećeno: 11. rujna 2024.). @grofdarkula (posjećeno: 11. rujna 2024.) kritizira tradicionalne vrijednosti koje nameću ženama uloge majke, supruge i kućanice, a također, pruža prostor i izboru ne-majčinstva. Vrlo često je i pokretač akcija, kao primjerice prikupljanje potpisa za inicijativu kojoj je cilj zahtijevati od Europske unije da osigura siguran, dostupan i besplatan pobačaj (@grofdarkula, posjećeno: 11. rujna 2024.). Primjeri objava koji se mogu pronaći na @grofdarkula (posjećeno: 11. rujna 2024.) su: „Ne želi svaka žena djecu. Pa što?“, „Žene samo žele osnovna ljudska prava“ i „Ženu osuđuju zato što ima „samo“ jedno dijete ili zato što ima više od tri“. Važnost platforme se očitava u njezinom intenzivnom utjecaju na javno mišljenje i osvještavanju društva o važnosti ženskih prava.

7. ZAKLJUČAK

Kroz ovaj rad istraženi su različiti aspekti koji imaju utjecaj na položaj žena i stavove prema majčinstvu te aktualni izazovi s kojima se one suočavaju. Kroz povijest, majčinstvo je bilo središnji dio identiteta žene (Obradović Mojaš, 2020.), no ono je često bilo podcijenjeno i neprepoznato (Pepe, 2012). Promjene u percepciji majčinstva i ravnopravnosti žena nastajale su sporo kao rezultat dugotrajne borbe žena za njihova prava. Danas, unatoč tome što je postignuta zakonska rodna jednakost u Republici Hrvatskoj, ona velikim dijelom ostaje samo formalna zahvaljujući duboko ukorijenjenim tradicionalnim stavovima (Galić, 2006.).

Društvo promovira majčinstvo, a žene koje se ne odluče na to suočavaju se sa stigmatizacijom (Sevón, 2005.). S druge strane, majke su pod utjecajem nerealnih očekivanja savršene majke i savršene radnice. Zbog toga se one često suočavaju s izazovima na tržištu rada zbog predrasuda da će majčinstvo negativno utjecati na kvalitetu njihova rada (Jurčević i Kvartuč, 2021.). One također dovode i do nepovoljnijeg materijalnog statusa (Kapor Šafranko, 2011.), manje prilika za napredovanje i do manjka vremena uzrokovanog obavljanjem neplaćenog rada (Baxter i Tai, 2016.) s kojim su one neravnopravno opterećene što često dovodi do primoranosti žrtvovanja karijere (Akrap, 2011.).

Pravo na siguran pobačaj u Republici Hrvatskoj osiguran je zakonom, no pristup tom pravu otežava priziv savjesti liječnika što dovodi do negativnih posljedica na zdravlje, život i slobodu izbora žena (Bošković i Spevan, 2021.). U državama gdje je pobačaj zakonom zabranjen kao posljedica očekuje se da će doći do povećanja smrtnosti žena stoga je potrebno osigurati da pobačaj postane dio osnovne zdravstvene skrbi (Stevenson i sur., 2022.).

Na oblikovanje rodni uloga i majčinstva utjecaj je značajno imalo kršćanstvo kao najzastupljenija religija u Republici Hrvatskoj (Državni zavod za statistiku, 2022.). Ono promovira tradicionalne rodne uloge iz čega se razvijaju rodni stereotipi koji ograničavaju prava žena (Anić, 2011.). Mediji dodatno utječu na stvaranje takvih percepcija prikazujući žene kao majke i kućanice dok se njihove želje za karijerom i uspješnošću rijetko prikazuju, a kada se i prikazuju to uvijek dolazi paralelno s

ulogama majke i supruge (Sever i Andraković, 2013.). Društvene mreže, poput platformi kao što je „Grof Darkula“ potiču nove rasprave o rodnim ulogama i majčinstvu (@grofdarkula, posjećeno: 11. rujna 2024.). Aktualna situacija u Afganistanu podsjeća nas na krhkost ženskih prava i koliko je bitno nastaviti s borbom za ravnopravnost. Zabrana prava na obrazovanje, prava na rad i nemogućnost donošenja odluka o vlastitom tijelu više su nego dovoljan dokaz posljedica koje proizlaze iz promoviranja tradicionalnih uloga te su one dokaz važnosti ove teme (Sadr, 2024.).

Završno, ovaj rad pokazuje kako ne postoji ispravna odluka između majčinstva i ne-majčinstva, podržavanja i ne podržavanja pobačaja, no ono što je ključno jest sloboda izbora. Iako je u posljednjih nekoliko desetljeća postignut velik napredak u tom području, postoji manjak novijih istraživanja provedenih u Republici Hrvatskoj, osobito o temi ne-majčinstva. Potrebna su daljnja istraživanja i akcije kako bi se osiguralo da ženska prava budu u potpunosti priznata i ostvarena.

8. LITERATURA

1. Akrap, A. (2011). Sektor zaposlenosti žena i fertilitet u hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, 20(1 (111)), 3-23.
2. Anić, J. R. (2011). Ljudska prava žena u kršćanstvu. U I. Radačić i J. Vince Paulla (ur.), *Ljudska prava žena: Razvoj na međunarodnoj i nacionalnoj razini 30 godina nakon usvajanja Konvencije UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena* (str. 59-80). Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova.
3. Anić, J. R. i Spahić Šiljak, Z. (2023). Rodni stereotipi: znanstveno i religijski opravdane razlike kao izlika za diskriminaciju. U S. Vasiljević (ur.), *Rodna ravnopravnost: Pravo i politike* (str. 37-63). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.
4. Baloban, J. i Črpić, G. (1998). Relevantne vrednote za uspješan brak i željeni broj djece u Hrvatskoj. *Bogoslovska smotra*, 68(4), 619-640.
5. Baxter, J. i Tai, T. (2016). Inequalities in Unpaid Work: A Cross-National Comparison. *Handbook on Well-Being of Working Women*, 653–671.
6. Bošković, S. i Spevan, M. (2021). Priziv savjesti kod zdravstvenih djelatnika – osnovno ljudsko pravo?. *Sestrinski glasnik*, 26 (1), 35-40.
7. Co, E. (2021). Abortion Privilege. *Rutgers University Law Review*, 74(1), 1-54.
8. Coen-Sanchez, K., Ebenso, B., El-Mowafi, I. M., Berghs, M., Idriss-Wheeler, D. i Yaya, S. (2022). Repercussions of overturning *Roe v. Wade* for women across systems and beyond borders. *Reproductive Health*, 19, 1-5.
9. Črpić, G., Sever, I. i Mravunac, D. (2010). Žene i muškarci: egalitarnost na egzistencijalnoj i kolizija u svjetonazorskoj ravni. *Društvena istraživanja*, 19(1-2 (105-106)), 69-89.
10. Delić, T. i Mataija, V. (2015). Uloga žena u Drugom svjetskom ratu. *Essehist*, 7(7), 98-104.
11. Dobroćić, I. (2023). Selektivan i fragmentirani pristup politikama rodne ravnopravnosti. U S. Vasiljević (ur.), *Rodna ravnopravnost: Pravo i politike* (str. 161-186). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.

12. Državni zavod za statistiku (2022). *Stanovništvo prema vjeri po gradovima/općinama, Popis 2021*. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: https://podaci.dzs.hr/media/td3jvrbu/popis_2021-stanovnistvo_po_gradovima_opcinama.xlsx
13. Državni zavod za statistiku (2024). *Prosječne mjesečne bruto i neto plaće zaposlenih prema spolu u drugom tromjesečju 2024*. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/76846>
14. Eurostat (2024). *Live births*. Dostupno na mrežnoj stranici Eurostat: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/eq_fer05/default/line?lang=en
15. Faúndes, F. i Hardy, E. (1997). Illegal abortion: consequences for women's health and the health care system. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 58(1), 77-83.
16. Galić, B. (2006). Stigma ili poštovanje? Reproduktivni status žena u Hrvatskoj i šire. *Revija za sociologiju*, 37(3-4), 149-164.
17. Galić, B. i Nikodem, K. (2009). Neki aspekti diskriminacije žena pri zapošljavanju u Republici Hrvatskoj. U V. Frančević i V. Puljz (ur.), *Rad u Hrvatskoj: pred izazovima budućnosti* (str. 107-130). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
18. Galić, B. (2011). Reprodukcijska i društvena kontrola: reprodiktivni status žena u Hrvatskoj i stavovi i njihovim reprodiktivnim pravima. U I. Radačić i J. Vince Pallua (ur.), *Ljudska prava žena: Razvoj na međunarodnoj i nacionalnoj razini 30 godina nakon usvajanja Konvencije UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena* (str. 297-317). Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova.
19. Grgurev, I. (2023). Pravni pristupi rješavanju problema rodnog jaza u plaćama. U S. Vasiljević (ur.), *Rodna ravnopravnost: Pravo i politike* (str. 85-99). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.
20. Grof Darkula (2024). <https://www.instagram.com/grofdarkula/> (stranica posjećena 11. rujna 2024)

21. Gouni O, Jarašiūnaitė-Fedosejeva G, K m rc  Akik B, Holopainen A, Calleja-Agius J. (2022). *Childlessness: Concept Analysis. International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(3):1464, 1-46.
22. Hodzazivot.hr. (2024.). *O nama*. Posjećeno 09. rujna 2024. na službenoj stranici Hod za život: <https://hodzazivot.hr/o-nama/>
23. Jackson, S. (2018). Young feminists, feminism and digital media. *Feminism & Psychology*, 28(1), 32–49.
24. Jung, A.-K. i O'Brien, K. M. (2017). The Profound Influence of Unpaid Work on Women's Lives. *Journal of Career Development*, 46(2), 184-200.
25. Jurčević, V. i Kvartuč, D. (2021). Sprječavanje diskriminacije žena u radnom pravu u cilju ostvarenja formalne i supstancijalne jednakosti. *Pravnik*, 55(107), 201-228.
26. Kamenov,  . i Galić, B. (ur.) (2011). *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj, Istraživanje "Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u RH"*. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.
27. Kapor Šafranko, I. (2011).  ene kao potencijalni pokretači gospodarskog razvoja Hrvatske. U I. Radačić i J. Vince Pallua (ur.), *Ljudska prava žena: Razvoj na međunarodnoj i nacionalnoj razini 30 godina nakon usvajanja Konvencije UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena* (str. 217-238). Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova.
28. Lerner, G. (1975). *Placing Women in History: Definitions and Challenges. Feminist Studies*, 3(1/2), 5.-14
29. Leyser, H. (1995). *Medieval Women: A Social History of Women in England 450-1500*. Palgrave Macmillan.
30. Llewellyn, D. (2016). Maternal Silences: Motherhood and Voluntary Childlessness in Contemporary Christianity. *Religion and Gender*, 6(1), 64-79.
31. Lubina, T. i Brkić Klimpak, I. (2014). Rodni stereotipi: objektivizacija ženskog lika u medijima. *Pravni vjesnik*, 30 (2), 231-232.

32. Lučić, L., Brajša Žganec, A., Kaliterna Lipovčan, Lj., Brkljačić, T. i Sučić, I. (2019). Odnos roditeljstva s indikatorima dobrobiti. *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, (30), 377-404.
33. Ljubičić, V. (2023). Rodna ravnopravnost u praksi pravobraniteljice za ravnopravnost spolova. U S. Vasiljević (ur.), *Rodna ravnopravnost: Pravo i politike* (str. 219-250). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.
34. Markotić, M. (2021). Mijenjaju li djeca sve? Istraživanje seksualne želje kod žena bez djece i onih s djecom. *Psychē*, 4 (1), 340-350.
35. Mary, S. M., Duschinsky, R., Davis, L., Dunnett, S. i Coughlan, B. (2024). Representations of motherhood in the media: a systematic literature review. *Information, Communication & Society*, 1–18.
36. Muževnibudite.com (2024). *Muškarci mole krunicu diljem Hrvatske i ove prve subote u mjesecu*. Posjećeno 09. rujna 2024. na mrežnoj stranici Muzevnibudite.com.:<https://muzevnibudite.com/muskarci-mole-krunicu-diljem-hrvatske-i-ove-prve-subote-u-mjesecu-4/>
37. Obradović-Mojaš, J. (2020). Marija Natali Zamagna (1807-1891) u ogledalu ženske povijesti 19. Stoljeća. *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, (58), 229-252.
38. Pepe, L. (2012). Pregnancy and childbirth, or the right of the father: some reflections on motherhood and fatherhood in ancient Greece. *In Rivista di diritto ellenico*, 2, 255–274.
39. Pešut, I. (2017). Ideologije majčinstva. *Treća*, 19(1-2), 105-120.
40. Petričušić, A. i Delić, D. (2024). Osporavanje reproduktivnih prava žena pravnom mobilizacijom antirodnog pokreta u Republici Hrvatskoj. *Revija za sociologiju*, 54(1), 35–62.
41. Raspovic, A. M., Prichard, I., Yager, Z. i Hart, L. M. (2020). Mothers' experiences of the relationship between body image and exercise, 0–5 years postpartum: A qualitative study. *Body image*, 35, 41-52.
42. Sadr, M. (2024). Beyond universalism or culturalism: A case study of claiming human rights in Afghanistan. *The Informal: South Asian Journal of Human Rights and Social Justice*, 1(1), 39–4.

43. Sever, I. i Andraković, A. (2013). Žena na javnoj televiziji - Slučaj informativnih emisija In medias res i Otvoreno. *Nova prisutnost*, XI (1), 5-21.
44. Sevón, E. (2005). Timing Motherhood: Experiencing and Narrating the Choice to Become a Mother. *Feminism & Psychology*, 15(4), 461-482.
45. Spahić Šiljak, Z. (2011). Ženska ljudska prava – islamska perspektiva. U I. Radačić i J. Vince Pallua (ur.), *Ljudska prava žena: Razvoj na međunarodnoj i nacionalnoj razini 30 godina nakon usvajanja Konvencije UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena* (str. 81-98). Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova.
46. Stahnke, B., Cooley, M. E. i Blackstone, A. (2023). A Systematic Review of Life Satisfaction Experiences Among Childfree Adults. *The Family Journal*, 31(1), 60-68.
47. Stevenson, A. J., Root, L. i Menken, J. (2022). The maternal mortality consequences of losing abortion access. *SocArXiv*, 1-11.
48. Swiebel, J. (1999). Unpaid work and policy-making towards a broader perspective of work and employment. *DESA Discussion paper*, 4, 1-33.
49. Tekavc, J., Wylleman, P. i Cecić Erpič, S. (2020). Becoming a mother-athlete: female athletes' transition to motherhood in Slovenia. *Sport in Society*, 23(4), 734–750.
50. Tucak, I. i Blagojević, A. (2023). Propitivanje prava na pobačaj u Sjedinjenim Američkim Državama. *Obnovljeni Život*, 78 (5.), 585-599.
51. Vasiljević, S. (2023). Razvoj rodne ravnopravnosti i zabrane diskriminacije. U S. Vasiljević (ur.), *Rodna ravnopravnost: Pravo i politike* (str. 1-20). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.
52. Vinković, M. (2023). Rodna (ne)ravnopravnost na tržištu rada. U S. Vasiljević (ur.), *Rodna ravnopravnost: Pravo i politike* (str. 65-84). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.
53. Waren, W. i Pals, H. (2013). Comparing characteristics of voluntarily childless men and women. *J Pop Research*, 30, 151–170
54. Watling Neal, J. i Neal, Z. P. (2021). Prevalence and characteristics of childfree adults in Michigan (USA). *Plos one*, 16(6), 1-18.

55. Zakon o radu. *Narodne novine*, br. 93/14, 127/17, 98/19, 151/22, 46/23,
64/23.